

ВІДГУК

офіційного рецензента кандидата економічних наук, доцента

Іванісова Олега Вікторовича

на дисертаційну роботу Демченко Катерини Олегівни
«Теоретико-методичне забезпечення оцінювання соціальної безпеки
регіону», виконану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження.

Розвиток економіки будь-якої держави характеризується, перш за все, створенням стабільної системи соціальної безпеки. Слід зазначити, що підвищення ефективності економічного розвитку країни та якості вирішення соціальних проблем є актуальним завданням для всіх рівнів влади, а особливо для регіональних органів влади, які відіграють важливу роль у формуванні ефективного потенціалу соціальної безпеки. Потенціал соціальної безпеки, на відміну від його соціально-економічного потенціалу, має обмежене значення, оскільки формується планомірно, залежно від наявності фінансових ресурсів. Отже, аналізуючи рівень сформованості та використання потенціалу соціальної безпеки регіону, можна оцінити рівень використання його структурних складових.

Виходячи з зазначеного, тема дисертації Демченко К.О., що спрямована на вдосконалення та подальший розвиток теоретичного, методичного, інформаційно-аналітичного забезпечення та розроблення практичних рекомендацій з оцінки соціальної безпеки регіону, є актуальною.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями.

Дисертаційна робота Демченко К.О. проводилась відповідно до планів наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. В основу роботи покладено науково-методичні й практичні розробки, що є частиною: госпдоговірної науково-дослідної роботи за темою «Розвиток системи кадрової та соціальної безпеки» (державний реєстраційний номер 0120U104177), за якою здобувачем розроблено підрозділ «Теорія та практика розвитку соціальної безпеки»; бюджетно-

кафедральної науково-дослідної роботи за темою «Формування соціальної політики в умовах конфліктності та соціальної напруженості» (державний реєстраційний номер 0122U200152), за якою здобувачем розроблено підрозділ «Нормативно-правове забезпечення нарахування соціальних стипендій в Україні»; бюджетно-кафедральної науково-дослідної роботи за темою «Науково-методичне забезпечення управлінської діяльності в умовах кризового та воєнного стану» (державний реєстраційний номер 0122U201259), за якою здобувачем розроблено підрозділ «Напрями підвищення ефективності управлінської діяльності в умовах воєнного стану», де дисертант приймав безпосередню участь.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

В дисертаційній роботі Демченко К. О. комплексно узагальнено теоретичні положення, розроблено методичні підходи, а також практичні рекомендації щодо оцінювання соціальної безпеки регіону.

Об'єкт та предмет дослідження визначені коректно. Завдання роботи встановлено в достатній кількості та у логічній послідовності для досягнення мети дисертації. Загальний аналіз змісту дисертації та висновків дозволяє стверджувати, що поставлені автором завдання були повної мірою виконані, мета дослідження досягнута. Матеріал дослідження викладено чітко, зрозуміло, доступно, послідовно, в науковому стилі.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, в достатній мірі обґрунтовані та характеризуються високою достовірністю. Такий результат обумовлений використанням значної інформаційної бази дослідження (191 джерело використаної літератури). Автором проведено глибокий та якісний аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців з обраної теми та матеріалів науково-практичних конференцій. Крім того, в дослідженні використано дані вітчизняних підприємств та широкий спектр статистичної інформації, отриманої з даних Державної служби статистики та звітів міжнародних організацій щодо соціальної безпеки регіонів України. Розглянуто та проаналізовано законодавчі та нормативні акти з питань соціальної безпеки.

Обраний автором методичний інструментарій проведення дисертаційного дослідження також значною мірою посприяв виконанню завдань роботи, успішному розкриттю теми та отриманню обґрунтованих та

достовірних результатів. Основою проведеного дослідження є наступні методи: структурно-логічний метод – для побудови структури дослідження; морфологічний метод: для виявлення найбільш повного визначення поняття «соціальна безпека»; методом аналізу та синтезу: виявити існуючі підходи до визначення поняття «соціальна безпека»; абстрактно-логічний метод – щоб розробити модель оцінювання соціальної безпеки; економіко-статистичні методи – для дослідження стану та динамічних тенденцій у соціальній безпеці на макроекономічному та мезоекономічному рівнях; метод кластерного аналізу – для групування регіонів України за рівнем соціальної безпеки; метод анкетування та експертної оцінки – для розрахунку вагових коефіцієнтів детермінант соціальної безпеки; метод кореляційного аналізу – у виявленні залежності між показниками людського розвитку та соціальної безпеки; графічний метод – для візуалізації набутих результатів та наочного відображення основних теоретичних та практичних положень дисертації.

Структура дисертації

Дисертація Демченко К.О. складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків за розділами та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 300 сторінок, обсяг основного тексту – 168 сторінок (7 авт. арк.), що відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Зміст роботи викладено в логічній послідовності, відповідно до визначених об'єкту, предмету, мети, завдань, та повністю розкриває отримані наукові результати. Сформовані висновки в достатній мірі відображають одержані наукові результати. В додатки включено додаткові матеріали, отримані в результаті роботи, та копії довідок про практичне використання результатів дисертації.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації

Результати дисертації Демченко К.О. спрямовані на розроблення й обґрунтування теоретичного, інформаційно-аналітичного, методичного забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіону.

В роботі виявлено елементи наукової новизни, що полягають в наступному:

1. Удосконалено інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону. Відмінність якого полягає у використанні визначених за побудованими інтервальними шкалами для індикаторів їх оцінки (граничних) порогових значень, наближення до яких за аналізом відхилень сигналізує про підвищення їх дестабілізуючого впливу на стан соціальної безпеки регіону, що дозволяє вчасно розробляти обґрунтовані превентивні заходи щодо стабілізації стану соціальної безпеки у регіоні;

2. Удосконалено методичний підхід до оцінювання соціальної безпеки регіону на основі побудови інтегрального показника. Включає три рівні розрахунку за основними детермінантами «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та додатково запропонованою детермінантою «Соціальна згуртованість у регіоні», що дозволяє формувати інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення резервів підвищення рівня соціальної безпеки.

3. Дістало розвитку визначення поняття «соціальна безпека». Особливість якого полягає у застосуванні інструментального підходу та трактуванні, як стану захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп та суспільства, від негативного впливу дестабілізуючих чинників за якого забезпечується збереження, ефективна реалізація і розвиток людського потенціалу, гідний та якісний рівень життя, а також досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи;

4. Дістало розвитку теоретичне обґрунтування причинно-наслідкового взаємозв'язку детермінант соціальної безпеки регіону і факторів впливу на них, що базується на когнітивній карті. Особливістю якої є обґрунтування чотирьох типів зв'язку між соціальною безпекою і детермінантами (взаємозв'язок R_1 : «ціле – частина»), між детермінантами (взаємозв'язок R_1 : «частина – частина») детермінантою і визначеними чинниками: (взаємозв'язок R_3 : «система – процес») і (взаємозв'язок R_4 : «фактор – відгук»).

5. Дістало розвитку визначення взаємозв'язку соціальної безпеки і людського розвитку (а саме встановлення прямого впливу соціальної безпеки на інтенсивність і темпи людського розвитку). Відмінністю якого є врахування показників «Коефіцієнт видатків на соціальну безпеку в Україні» та «Індексу регіонального людського розвитку в

Україні» (за національною методикою вимірювання регіонального людського розвитку, затвердженою рішенням президії Національної академії наук та колегії Державної служби статистики України від 13 червня 2012 р. № 123-м), що дало змогу обґрунтувати нераціональність і недоцільність включення Індексу людського розвитку у методичний підхід до вимірювання соціальної безпеки.

6. Модель розвитку ринку соціальних послуг. Особливістю якої є науково-теоретичне (базується на врахуванні традиційних етапів розвитку ринку, його законів, правил і функцій) й організаційно-економічне забезпечення (передбачає взаємодію економічних агентів ринку, тенденцій, обмежень, проблем його розвитку, специфічних властивостей і ринкоутворюючих факторів), а також обґрунтовані послідовні етапи становлення та розвитку ринку соціальних послуг, що дасть змогу знизити рівень соціальної напруженості і підвищити рівень соціального захисту населення.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях.

Основні результати дисертації оприлюднено в 13 наукових працях, серед яких: 1 стаття у вітчизняному виданні, що включене до міжнародної наукометричної бази Web of Science; 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 8 тез доповідей і матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,58 ум. друк. арк., особисто автору належить 3,04 ум. друк. арк.

Практичне значення одержаних результатів

Результати дисертації Демченко К.О. мають практичне значення, адже в роботі представлено практичні рекомендації щодо здійснення теоретико-методичного забезпечення соціальної безпеки регіону. Впровадження таких рекомендацій сприятиме використанню результатів дослідження для розроблення державних програм соціально-економічного розвитку державного та регіонального рівнів з суспільного розвитку громад та територій

Свідченням практичної значимості пропозицій автора є приклади їх впровадження в діяльність підприємств, про що надано відповідні довідки. Результати дисертації використовуються наступними підприємствами:

ТОВ «ЛІФТ-МАРКЕТ» (довідка № 12, від 25.11.2023 р.); ГО «Соціально-економічні ініціативи і проекти» (довідка № 3, від 15.12.2023 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи якість рецензованої дисертації, слід виділити окремі суперечливі та дискусійні положення, щодо яких необхідні додаткові пояснення здобувача:

1. На стор. 67, (табл. 1.6) автором наведено результати аналізу часових рядів Індексів регіонального людського розвитку в Україні та коефіцієнтів видатків на соціальну безпеку регіонів України. Доцільно було б більш розгорнуто представити результати розрахунків досліджуваних показників.

2. На стор. 110 (рис. 2.9) наведено процедуру розроблення та реалізації інструментарію оцінювання прояву загроз соціальній безпеці на мезоекономічному рівні, де кожен етап завершується чітко визначеним результатом, однак щодо п'ятого етапу необхідно було б сформулювати результат більш конкретно у відповідності до завдання етапу.

3. У підрозділі 3.1 автор наводить методику розрахунку Інтегрального індексу соціальної безпеки, який включає 5 детермінант «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та «Соціальна згуртованість у регіоні», кожен з яких оцінюють за допомогою відповідних індексів. Стосовно субіндексів «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціальна згуртованість у регіоні» наведено досить обґрунтовані методики їх розрахунку. Однак щодо субіндексу «Соціокультурна безпека регіону», зокрема показника $I_{=4.3}$ (стор. 154) необхідно більш ґрунтовно представити методику його розрахунку.

4. На стор. 181 (рис. 3.6) наведено структурно-логічну модель організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки на національному рівні. Доцільно було б представити більш детально зв'язок між соціальними інституціями, які залучені до процесу аналітично-інформаційного забезпечення соціальної безпеки.

Зауваження мають дискусійний характер та не впливають на позитивний висновок щодо аналізованої дисертації.

Загальний висновок.

Дисертація Демченко Катерини Олегівни «Теоретико-методичне забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіону» є завершеною та самостійною науковою працею, що характеризується наявністю елементів наукової новизни, які спрямовані на вирішення актуальних проблем оцінювання соціальної безпеки на регіональному рівні. Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне та практичне значення, висновки і рекомендації є достовірними та повною мірою обґрунтованими. Рівень оприлюднення основних положень дисертації у наукових публікаціях, апробації та практичного впровадження результатів відповідає встановленим вимогам. Актуальність, обсяг і зміст дисертації, елементи наукової новизни відповідають спеціальності 051 «Економіка».

В цілому за результатами ознайомлення із представленою дисертацією можна зробити висновок про її відповідність вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44. Автор роботи Демченко Катерина Олегівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної економіки
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Підпис засвідчую:

Вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Олег ІВАНІСОВ

Оксана ПИСАРЧУК